

Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Oslo, 11. april 2019

FELLES INNSPILL TIL STATSBUJSJETT FOR 2020

Norske Billedkunstnere (NBK), Norske Kunsthåndverkere (NK), Forbundet Frie Fotografer (FFF) og Samisk Kunstnerforbund, Sámi Dáiddačehpiid Searvi (SDS) samarbeider for å bedre vilkårene for visuelle kunstnere i Norge. Vi ønsker med dette å komme med felles prioriteringer til statsbudsjettet for 2020.

Vårt innspill til statsbudsjettet 2020 består oppsummert av:

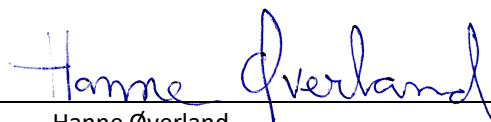
1. REFORM FOR UTSTILLINGSØKONOMIEN
 - 1.1 Utstillingshonorar
 - 1.2 Utstillingsvederlag
 - 1.3 Produksjonsmidler
2. PROSJEKTSTØTTE TIL ANDRE KUNSTARENAER
 - 2.1 Prosjektstøtte visuell kunst, Norsk kulturfond
 - 2.2 Regionale prosjektmidler visuell kunst, KiN
 - 2.3 Prosjektstøtte i UD, OCA/Norwegian Crafts
3. KUNSTNERSTIPEND
 - 3.1 Vekstnøkkel inn i forskriften og indeksregulering 2020
 - 3.2 Nye stipendhjemler
4. PRIVATKOPIERINGSVEDERLAGET
5. SOSIALE RETTIGHETER, SKATT OG PENSJON
6. SAMHANDLING MELLOM REGIONAL OG NASJONAL KULTURPOLITIKK

Vi ber om å få et møte med kulturminister Trine Skei Grande for å gå gjennom innspillet og diskutere det med henne.

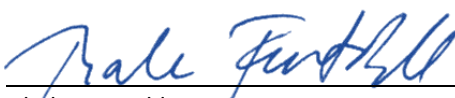
På vegne av hovedorganisasjonene for visuelle kunstnere,

Hilde Tørdal
Styreleder Norske Billedkunstnere

Hanne Øverland
Styreleder Norske Kunsthåndverkere

Thåle Fastvold
Styreleder Forbundet Frie Fotografer

[sign]

Hilde Skancke Pedersen
Styreleder Sámi Dáiddačehpiid Searvi

KUNSTNERLØFTET 2020

Regjeringen ved kulturminister Trine Skei Grande har uttalt at i 2020 står den visuelle kunsten i fokus, blant annet formulert i debattartikkelen «Et historisk visuelt kunstløft¹» i Dagsavisen 30.10.18. 2020 er året hvor det nye Nasjonalmuseet åpner, Kunstsiloen i Kristiansand vil være under oppføring og Lambda vil åpne dørene for publikum for første gang. Viktig infrastruktur for kunst er på plass og med det økte driftsutgifter på kulturbudsjettet. Kunstnerorganisasjonene anser nybyggene som gode investeringer.

Samtidig ser vi med stor bekymring at statistikken for visuelle kunstneres inntekter fra kunstnerisk virke, som stadig peker nedover. Dette på tross av at visuell kunst er stadig mer aktuell, mangfoldig og holder høyere kvalitet, noe norsk kulturbarometer viser. Kunstnerne leverer store verdier, men får ikke betalt. Folk flest går stadig oftere på utstilling og kunsten oppsøkes, brukes og deles på nett som aldri før.

Norge trenger et mangfold av kunstneriske ytringer og det fordrer en sunn kunstnerøkonomi. Utstillingsøkonomien er hovedproblemet, hvor feltet må få sunnere mekanismer og friske bevilgninger. Det er konsensus om at estetiske fag i skolen bør prioriteres, at kunst i offentlig rom og den kulturelle skolesekken er viktige demokratiske arenaer for daglige møter med kunst. Vi trenger et mangfold av visningssteder og profesjonelle, godt utdannede kunstnere som bor og virker over hele landet. Kunstnerne må kunne ta imot muligheter for å vise kunsten sin i utlandet – et politikkområde kulturministeren også har pekt på.

Ord må følges av handling – gjennom økonomisk prioritering

Forskningsrapporten «Visuell kunst i norsk forvaltning» som ble lansert i februar 2019, fastslår følgende i innledende drøfting av politiske virkemidler i kulturpolitikken (s. 8):

«Dette er imidlertid ikke bare et spørsmål om strategier og virkemidlers kvalitative innretning, men også om det kvantitative nivået på virkemidlene. Som vi viser til i studien, er visuell kunst som politikkfelt sterkt underfinansiert når det kommer til å sikre visuelle kunstnere et rimelig inntektsgrunnlag for det arbeidet de utfører. I dette ligger den kanskje største trusselen mot visuell kunst som en demokratisk og fri ytringsarena. Gitt at muligheten er så vidt begrenset for å livnære seg som visuell kunstner, enten det er innenfor maleri, skulptur, installasjon eller andre ytringsformer, svekker dette mulighetene for å få til et demokratisk mangfold av ytringer. De økonomiske vilkårene åpner ikke i tilstrekkelig grad for ytringsfrihet og mangfold.»

Dette er sterke ord som må tas på alvor og gjøres noe med.

Mot slutten av 2019 kommer regjeringens kunstnermelding – et viktig politisk dokument som tar for seg kunstnerens kår, verdi, potensiale, vilkår og spørsmål knyttet til sosiale rettigheter. Kunstnerorganisasjonene på det visuelle kunstfeltet har høye forventninger til at meldingen vil ta til orde for tiltak som markant søker å bedre kunstnerens økonomi og sikre deres muligheter til å nå det betydelige potensiale som ligger i dagens kunstfelt og videreutviklingen av et fritt kunstnerisk virke. Vi har også forventninger om styrking av kunstnerens sosiale rettigheter.

Vi mener staten må ta sin del av ansvaret med å sørge for en god kunstnerøkonomi i norsk kulturforvaltning og være et godt forbilde for både regionene og for private aktører. Vi har i flere år spilt inn forslag som er helt nødvendige for en god balanse og en sunn økonomi og er glad for de tiltakene som er blitt gjort, men ser at det fremdeles er en stor ubalanse i hvordan midlene både fordeles og bevilges. Rapporten «Visuell kunst i norsk forvaltning» understøtter dette (s. 10):

«Den økende kulturpolitiske oppmerksomheten omkring den visuelle kunsten kan også skyldes en erkjennelse av at det er flere uløste kulturpolitiske utfordringer som knytter seg til dette kunstfeltet. Dels dreier dette seg om et vedvarende lavinntektsproblem blant kunstnere, dels kan det dreie seg om et sviktende samspill mellom kulturpolitiske innsatser som retter seg mot det som kan kalles formidlingsleddet og produksjonsleddet innenfor dette kunstfeltet.»

Det er avgjørende at den statlige kulturpolitikken tar mål av seg til å bedre kunstnerens inntekter gjennom ulike kunstpolitiske ordninger og tiltak. Vi anser det som en selvfølge at kunstnerne gis rimelige vilkår for utstillingsarbeid når aktører med statsstøtte engasjerer kunstnere. Dette er museum og visningssteder som primært er formidlingsarenaer for kunst – ikke salgsarenaer. Kunstnerne er ikke gitt noen garantier for hvordan de skal dekke sine utgifter når utstillingsavtaler inngås.

¹ <https://www.dagsavisen.no/nyemeninger/et-historisk-visuelt-kunstloft-1.1224793>

1. REFORM AV UTSTILLINGSØKONOMIEN

Vi trenger en gjennomgripende reform og et betydelig økonomisk løft for å etablere en robust utstillingsøkonomi, som skaper bærekraft i kunstnerisk virke. Det visuelle kunstfeltet har gjennomgått store forandringer, både økonomisk og innholdsmessig de siste 20 årene, men de offentlige tilskuddene er fortsatt kritisk lave i forhold til forventningene som stilles. Produksjonskostnadene for kunstnerne ligger på et høyere nivå i dag enn tidligere.

Kunstnere på det visuelle kunstfeltet har den laveste inntekten fra sitt kunstneriske virke av alle kunstnergrupper. Årsaken er i hovedsak at kunstnerne ikke har mottatt økonomisk kompensasjon for det arbeidet de utfører med utstillinger.

I utstillingssammenheng er det avgjørende å differensiere mellom utstillingshonorar, utstillingsvederlag og produksjonsmidler. Disse tre bestanddelene utgjør til sammen en helhet i kunstnerøkonomien. Vi viser til notat om utstillingsøkonomi, som gir en oversikt over vårt arbeid med reformen og forklarer nærmere vår modell med utstillingshonorar, utstillingsvederlag og produksjonsmidler.²

1.1. UTSTILLINGSHONORAR

Kunstnerne mottar i dag i svært liten grad utstillingshonorar – en økonomisk kompensasjon for arbeidet med utstillinger, for verksproduksjon og administrativt arbeid i forbindelse med utstillinger ved offentlig finansierte visningssteder. Eksisterende holdninger i feltet – at det er akseptabelt for kunstnere å arbeide gratis opp mot utstillinger i institusjonene – må utfordres og ny praksis innføres. Formålet med utstillingshonorar er å sikre at kunstnere får honorar for arbeid tilknyttet utstillingsarbeid og ansvarliggjøre kunstinstitusjonene til å honorere kunstneres arbeid.

Kunstneres arbeid med utstillingsproduksjon til statlig støttede visningssteder er marginalt finansiert fra statens side. Dette til forskjell fra institusjoner innen scenekunst- og musikkfeltet, hvor kunstnerisk arbeid er innbakt i, og utgjør en vesentlig andel av, driftsbevilgningene. Dette er en grunnleggende strukturell skjevhet som en ansvarlig kulturpolitikk må adressere.

Evalueringen av pilotprosjektet viser stor variasjon i utstillingsomfanget ved institusjonene som er omfattet av prøveordningen. En fullfinansiert ordning må derfor være treffsikker i forhold til de enkelte institusjoners utstillingsprogram og bevilgningene av en størrelsesorden som står i forhold til kunstneres faktiske arbeidsinnsats og omfanget av den kunsten som vises for publikum. Evalueringen av pilotprosjektet viser at både kunstnere og institusjoner ønsker en permanent, øremerket ordning. Forslaget har bred politisk oppslutning, og det er nå på høy tid å innføre utstillingshonorar som en permanent og tilstrekkelig finansiert ordning.

For å beregne kravet til en fullfinansiert ordning, har vi våren 2019 sendt ut en undersøkelse til samtlige av de 53 visningsstedene som har driftsstøtte av varig karakter, under hhv. Kulturdepartementet og Norsk kulturråd, som vi mener bør innlemmes i en permanent ordning. Undersøkelsen er utformet for å kartlegge omfanget av samtidskunstutstillinger i programmet til de ulike institusjonene. Vi har kartlagt antall utstillinger, antall deltakende kunstnere, andel nyproduserte verk og størrelse på visningsarealene. Deretter har vi utarbeidet ulike modeller for å finne et beregningsgrunnlag som gir rimelig honorering for kunstneres arbeid og en fornuftig fordeling av midlene til institusjonene basert på omfang av samtidskunstutstillinger.

Vår kartlegging viser at det i disse 53 visningsstedene i 2019 tilsammen vil bli vist om lag 100 000 kvadratmeter samtidskunstutstillinger, med verk av omtrent 2000 kunstnere. Basert på våre beregninger vil det derfor være behov for 66 mill. friske midler for å fullfinansiere denne reformen. Dette gir en total bevilgning til ordningen på 72 mill.

Vi kan tilby å fremvise departementet våre beregninger, om det er ønskelig å se grunnlaget for kravet.

Tiltak: Utstillingshonorar gjøres til en permanent ordning i 2020. Innføring av utstillingshonorar ved samtlige visningssteder som har driftsstøtte av varig karakter, under hhv. Kulturdepartementet og Norsk kulturråd. Kapittel 321 Kunstnerformål, Post 75 Vederlagsordninger, Utstillingshonorar styrkes med 66 mill.

² https://www.norskebilledkunstnere.no/wp-content/uploads/2019/02/Utstillingsøkonomi_web.pdf

1.2. UTSTILLINGSVEDERLAG

I Norge er utstillingsvederlaget regulert i egen avtale fra 1978, inngått mellom staten på den ene side og kunstnerorganisasjonene på den annen side. Det er en selvfølge at staten oppfyller de økonomiske forpliktelser de påtar seg gjennom en slik avtale. Dette har ikke vært tilfellet.

Kunstnerorganisasjonene og BONO har kartlagt hvordan den gjeldende avtalen fungerer, og et av funnene er at kunstnerne kun mottar en tredjedel av vederlaget de har rett på. I 2014 mottok kunstnerne samlet om lag 10 mill., mens avtalen i realiteten skulle gitt kunstnerne 30 mill. i vederlag.

Kunstnerorganisasjonene har siden 2015 derfor arbeidet med å utvikle en ny og mer effektiv modell for utstillingsvederlaget. Målet med den nye modellen er å sikre at vederlaget fra staten faktisk ender hos kunstnerne. Samtlige visuelle kunstnerorganisasjoner stiller seg bak den foreslåtte løsningen. Dette gjenspeiler hvor viktig kunstnerne mener det er å få på plass en ny avtale med en forbedret modell. Vi forventer at arbeidet med utstillingsvederlaget prioriteres og blir gjenstand for en grundig behandling i kunstmeldingen.

Kunstnerorganisasjonenes forslag til modernisering er tilpasset dagens varierte kunstnerpraksis og det store mangfoldet av utstillingsarrangører med begrensede ressurser og få ansatte. For å sikre transparens og oversiktighet, og ikke minst at kunstnerne mottar vederlaget de har rett til, skal forvaltningen av avtalen legges til rettighetsorganisasjonen BONO. En slik modell følger en godt etablert forvaltningspraksis i kulturfeltet for beregning og utbetaling av individuelle vederlag. BONO har lang erfaring med innkreving og fordeling av vederlag på det visuelle feltet, og har siden 2007 etter godkjenning av Kulturdepartementet vært ansvarlig for følgerettsordningen i Norge (vederlag ved videresalg av kunstverk).

Den nye modellen vil gjenspeile nye typer visuelle verk og nye utstillingsformer og gi en mer rettferdig fordeling av vederlaget. Modellen vil i tillegg effektivisere arbeidet med beregning og utbetaling og friggi ressurser til formidling hos visningsstedene og institusjonene.

Det pågår for øyeblikket en felles målrettet innsats blant kunstnerorganisasjoner i Europa for å forbedre kunstnerens økonomiske vilkår ved utstillinger. Utstillingsvederlaget er et helt sentralt element i dette. Modellen vi foreslår i Norge vekker allerede stor interesse utenfor landets grenser og vil dersom den blir gjennomført kunne gjøre Norge til et foregangsland på området.

Våre samlede kartlegginger og beregninger viser at følgende verdier ligger i dagens avtale³:

kr 30 773 371	2014-tall
kr 31 788 893	2015 inkl. lønnsvekst 2014
kr 32 647 193	2016 inkl. lønnsvekst 2015
kr 33 430 725	2017 inkl. lønnsvekst 2016
kr 34 233 063	2018 inkl. lønnsvekst 2017
kr 35 191 589	2019 inkl. lønnsvekst 2018
kr 36 176 953	2020 inkl. stipulert vekst 2019

Staten må oppfylle sine forpliktelser etter utstillingsvederlagsavtalen. Vårt forslag til tiltak for 2020 er ikke et krav om tildeling av friske midler, men gjenspeiler utelukkende verdien av avtalen pr. 2020. For å sikre transparens i forvaltningen av vederlagsmidlene, ønsker vi at vederlagsmidlene bevilges til en egen post i statsbudsjettet, slik det gjøres for visningsvederlaget og pilotprosjektet for utstillingshonorar, altså under kap. 321 Kunstnerformål, post 75 Vederlagsordninger.

Tiltak: Utstillingsvederlagsavtalens verdi på 36 mill. i 2020, overføres til eget punkt i statsbudsjettet under Post 75 Vederlagsordninger. Utstillingsvederlaget skal forvaltes av rettighetsorganisasjonen BONO. Avtaleparter i en revidert Utstillingsvederlagsavtale vil være kunstnerorganisasjonene og Staten.

³ Beregningen er basert på innhentede tall for faktisk utbetalt vederlag i 2014, jf. redegjørelser og fremlagt dokumentasjon i forhandlinger med Kulturdepartementet i 2017. Lønnsvekst i de mellomgående årene er medtatt (rammen for lønnsoppgjøret i staten).

1.3. PRODUKSJONSMIDLER

Evalueringen av pilotprosjektet for utstillingshonorar viste behovet for å styrke institusjonenes mulighet til å bidra til kunstnerens produksjonskostnader i utstillingene. Referansegruppen skriver i sitt innspill til evalueringen i mars 2018:

«Det samlede materialet vi har gått gjennom viser at kostnader for verksproduksjon kan variere veldig i størrelse fra utstilling til utstilling. Disse kostnadene kan for kunstneren utgjøre en stor del av totalkostnaden for en utstilling, i tillegg til arbeidstiden som nedlegges. Produksjonskostnadene påvirker derfor totale økonomien for kunstneren. Både visningsstedene og kunstnerne er opptatt av utfordringen med å få finansiert produksjonsmidler til utstillingene. Referansegruppen vil – som vi gjorde i notatet i 2014 – peke på nødvendigheten av at fordeling av produksjonskostnader tas med som del av forhandlingene om de økonomiske vilkårene rundt en utstilling. Det er også avgjørende at institusjonenes evne til å bidra med produksjonsmidler må styrkes gjennom driftsbevilgningene fra staten. Dette vil gi en større forutsigbarhet for alle parter og en statlig finansiering av produksjon som er likere praksisen på de utøvende kunstfeltene.»⁴

Vi støtter referansegruppens anbefalinger om at staten bør sikre at det er rom i institusjonsøkonomien til å bidra til kunstnerens produksjonskostnader, og ber departementet vurdere å øke produksjonsmidlene i statlig støttede visningssteder.

1.4. KUNSTNERNES ANDEL AV UTSTILLINGSØKONOMIEN

Vi vil gjerne sette dette kravet om styrking av kunstnerens utstillingsøkonomi i sammenheng med samlet statlig bevilgning til driftsstøtte av museer og statlig støttede visningssteder som viser samtidskunst. For å illustrere dette har vi laget to kakediagrammer som viser kunstnerens andel av samlet bevilgning.

Det første diagrammet viser dagens situasjon, og det andre viser situasjonen dersom våre krav innfris. Det viser at kunstnerens andel av den samlede institusjonsøkonomien går fra 2,3 % til 11,6 %. Dette vil bety en stor forbedring i økonomien for landets billedkunstnere og kunsthåndverkere, men andelen fremdeles er langt under normalnivået på de utøvende kunstfeltene.

⁴ https://norskekunsthåndverkere.no/sites/default/files/pressdownload/file/evaluering_pilotprosjekt_uh.pdf

2. PROSJEKTSTØTTE TIL ANDRE KUNSTARENAER

2.1. PROSJEKTSTØTTE VISUELL KUNST, NORSK KULTURFOND

Prosjektstøtte visuell kunst har som formål å styrke produksjon og formidling av samtidskunst. Denne nasjonale støtteordningen for kunstnere og arrangører bidrar til at kunst av høy kvalitet vises, formidles og diskuteres på små og store institusjoner i hele landet, og vil derfor være sentral uavhengig av en reform for de statlig finansierte visningsstedene som skissert over. Ulike prosjekter som enkeltutstillinger, konferanser, formidlingstiltak, workshops, seminarer og utstillingsprogrammering får støtte fra ordningen.

Tildelingsprosenten av prosjektstøtte for visuell kunst er lavere enn for flere andre fagfelt. Tall for 2018 viser at i snitt ble delt ut bare ca. 15 % av samlet søknadssum. Samtlige prosjekter som mottar støtte, får en kraftig avkortning av søknadssummen sin og må i tillegg finne andre finansieringsmuligheter for å realisere prosjektene, noe som er tid- og ressurskrevende. Ved å styrke prosjektstøtten for visuell kunst, vil flere enkeltkunstnere, kunstnergrupper og andre arrangører få anledning til å realisere interessante, dristige og nyskapende prosjekter over hele Norge.

Tiltak: Kap. 320, Post 55, Norsk kulturfonds prosjektstøtte visuell kunst: 10 mill.

2.2. REGIONALE PROSJEKTMIDLER VISUELL KUNST, KIN

Det er viktig for demokratiet at befolkningen har tilgang til gode kunstopplevelser uansett hvor de bor i landet. Kunstproduksjonen for utstillinger på ikke-statlige arenaer som kunstsentrene, de fleste kunstforeningene, og en del kunstnerstyrte visningssteder m.fl., vil ikke omfattes av en ny statlig ordning for utstillingshonorar. En stor del av den publikumsrettede virksomheten til norske kunstnere foregår på disse mindre og mellomstore arenaene, og det er viktig at også dette arbeidet gis rimelige vilkår. Skal visningsarenaene være viktige arenaer for offentlige ytringer i vårt demokrati, kan vi ikke ha en situasjon der kunstnere ser seg nødt til å takke nei til utstillingsplass fordi det er for dyrt for dem å delta. En helhetlig satsning på utstillingsøkonomien forutsetter derfor at statlige myndigheter også satser på regionale prosjektmidler for utstillinger på de regionale arenaene.

Regionale prosjektmidler forvaltes av KIN (Kunstsentrene i Norge). Formålet med ordningen er å gi profesjonelle kunstnere i det visuelle kunstfeltet bedre vilkår i arbeidet med utstillinger og å heve kvaliteten og styrke profesjonaliteten i offentlig visning av kunst i kommuner og fylker. Midler kan kun søkes av kunstnere som allerede har en utstillingsavtale og midlene går derfor uavkortet til kunstproduksjon på høyt faglig nivå.

Fem regionale komiteer med fagfeller behandler søknader til utstillingsprosjekter og innstiller aktuelle kandidater, endelig vedtak fattes nasjonalt. Dette sikrer armlengdes avstand og fagfellevurdering basert på god oversikt over kunstfeltet lokalt og regionalt, samtidig som et nasjonalt blikk ivaretas.

Samlet sum til utbetaling var i 2018 4,4 mill. Selv om alle søkerne er kunstnere med utstillingsavtale ble delt ut kun 22 % av samlet søknadssum. Kun en tredjedel av søkerne får tilslag, og da oftest med avkortede tildelingsbeløp. Søknadsmaterialet for 2018 viser at det en kraftig økning av omsøkt beløp, hele 200 % økning fra 2017. Det er å anta at dette vil øke ytterligere for 2019, da en del søkere for 2018 fortsatt forholdt seg til gamle regler (maksimalt søknadsbeløp var kr 50 000) og budsjetterte uten honorar.

Tiltak: Regionale prosjektmidler visuell kunst Kap 328, post 78: 10 mill.

2.3. PROSJEKTSTØTTE TIL KUNSTPROSJEKTER I UTLANDET, OCA/NORWEGIAN CRAFTS

Norge er et lite land i antall innbyggere og det kunstmarkedet vi har består hovedsakelig av gallerier med adresse i hovedstaden. NBK, NK, FFF og SDS viser til at norske kunstnere over hele landet i økende grad er attraktive og mottar invitasjoner til å stille ut og delta på aktuelle arenaer for visuell kunst i utlandet.

I tillegg til reisestøtte trenger kunstnerne prosjektmidler for å realisere kunstverk av høy kvalitet. Visuell kunst er kostbart å skape og vi merker oss et stigende ambisjonsnivå fra kunstnere, som ofte betyr økte utgifter til produksjonsbistand, nytt utstyr, verktøy og fasiliteter i prosjekter som krever samarbeid, innleie og bistand ved fellesverksteder eller ved spesialiserte produksjonsmiljøer i Norge eller i utlandet.

Kunstnernes internasjonale ambisjoner fører til høyere kvalitet på kunsten og tilgang på et større publikum, noe som er en uttalt ønskelig utvikling i feltet fra regjeringens side. Dette må følges opp med en vilje til å dele den økonomiske risikoen kunstnerne tar. Det bør derfor komme på plass en ny ordning for prosjektstøtte for kunstnere, for kunst som skal vises i utlandet i forbindelse med invitasjoner og samarbeid. En slik ordning bør

naturlig ligge under Office for Contemporary Art (OCA) og Norwegian Crafts, som allerede har operative fagutvalg som håndterer støtte til utenlandsprosjekter.

Tiltak: Kapittel 115; Næringsfremme-, kultur- og informasjonsformål; Prosjektstøtte for kunstnere med kunstprosjekt i utlandet: 4 mill.

3. KUNSTNERSTIPEND

Lønnsreformen for kunstnerstipendene etablerte en standard om at arbeidsstipendene og de langvarige stipendene skal ligge på samme nivå; 50 % av gjennomsnittlig heltidsinntekt i Norge. Lønnsreformen for kunstnerstipendene ble initiert av de visuelle kunstnerorganisasjonene, og gjennomslaget er et resultat av budsjettforlikene mellom regjeringen og partiene Venstre og Kristelig Folkeparti fire år på rad — en politikk vi er svært takknemlige for, da det har satt en ny standard for kunstnerstipendene. Vi bad ikke om nye hjemler i perioden lønnsreformen pågikk.

Visuelle kunstnere er ikke ansatt i institusjonene og har grunnet lave inntekter fra sitt kunstneriske virke flest hjemler i kvotefordelingen. Denne politikken har derfor mye å si for det visuelle kunstfeltet, fordi kunstnerstipend er en viktig inntekt for vår kunstnergruppe og sikrer nyskaping og fordypning i kunstnerskapene.

3.1. VEKSTNØKKELENN I FORSKRIFTEN OG INDEKSREGULERING 2020

I år som kunstmeldingen skrives og nye standarder etableres i kunstnerpolitikken er det viktig å innføre en lønnsvekstnøkkel for å sikre forutsigbarhet i stipendpolitikken. Slik sørger man for at de statlige stipendene ikke taper terreng igjen, men holder tritt med lønnsutviklingen ellers i staten. Vi ber regjeringen om en forskriftsendring som knytter stipendene til en fast lønnsvekstnøkkel, slik at disse stipendene «*som et minimum reguleres med en indeks lik rammen for lønnsoppjøret i staten*».

Resultatet vil ellers trolig bli en årlig nedgang i stipendbeløpene, slik vi så før lønnsreformen ble utformet i innspill fra oss, til statsbudsjett for 2016. Vi viser i denne forbindelse til Kunstnernettverkets felles høring om endring av forskrift for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere⁵. Fordi stipendene ikke enda er fast knyttet til en indeksregulering, ber vi om en regulering for 2020, basert på rammen for lønnsoppjøret i 2018.

	Antall hjemler	Stipendbeløp	Sum inkl. arbeidsgiveravgift
Kostnad arbeidsstipend 2020*	500	kr 276 805	kr 157 917 312
Kostnad tiårige stipend 2020*	379	kr 276 805	kr 119 701 322
Kostnad garantiinntekt 2020*	106	kr 276 805	kr 30 130 623
SUM kostnad 2019 arbeidsstipend, tiårige og GI			kr 307 749 257
Statsbudsjett 2019 Arbeidsstipend**	500	kr 268 222	kr 153 020 651
Statsbudsjett 2019 GI og langvarige stipend***	485	kr 268 222	kr 148 430 000
SUM kostnad 2019 arbeidsstipend, tiårige og GI			kr 301 450 651
Differanse post 73 arbeidsstipend			kr 4 896 661
Differanse post 74 langvarige stipend****			kr 1 401 945
Samlet kostnad lønnsvekst			kr 6 298 606

*) Basert på kvotefordeling 2019 (innberegnet et anslag på 21 frigjorte GI i 2019 og 90 % uttak)

**) Beregnet kostnad for faktisk antall arbeidsstipend og stipendbeløp i 2019

***) Overslagsbevilgning 2019 for post 74

****) Overslagsbevilgning 2019 virker overbudsjettet. Derfor er differansen mindre enn forventet.

Tiltak: Forskriften endres slik at stipendene som et minimum reguleres med en indeks lik rammen for lønnsoppjøret i staten. Stipendbeløpet for 2020 oppjusteres i tråd med rammen for lønnsoppjøret i staten i 2019. (Tariffoppjøret i privat sektor er i 2019 på 3,2 %. Blir resultatet i statlig sektor likt, betyr det en økning på 8 583 kr pr. stipend, slik at hvert stipend blir på 276 805 kr. Det gir i følge våre beregninger en styrking av post 73 med 4,9 mill. og post 74 med 1,4 mill.)

⁵ https://docs.wixstatic.com/ugd/c7f20b_026287d378ba45e88db5d4853ef85c10.pdf

3.2. NYE STIPENDHJEMLER

Kun 11 % av alle kunstnere som søker Statens kunstnerstipend får tilslag på søknaden, av alle kunstnergruppene. Kunstnerorganisasjonene mener ikke at alle som søker skal få stipend, men vi mener at 11 % er for svakt i forhold til tildelingene ellers i Norsk kulturråd. Til sammenlikning er tilslagsprosenten på antall tildelinger 45 % for søkerne til Kulturfondet (årsrapport 2017).

Statens kunstnerstipend har den desidert laveste tildelingsprosenten og stipendkomiteene rapporterer om at et stort antall godt kvalifiserte søknader får avslag. Vi foreslår en gradvis økning i antall hjemler, for samtlige kunstnergrupper, på bakgrunn av dagens nøkkel for kvotefordeling mellom kunstnergruppene.

	Nye hjemler	Stipendbeløp	Sum inkl. arbeidsgiveravgift
Kostnad nye arbeidsstipend 2020 (post 73)	50	kr 276 805	kr 15 791 731
Kostnad nye tiårige stipend 2020 (post 74)	50	kr 276 805	kr 15 791 731
Samlet	100		kr 31 583 462

Tiltak: Vi ber regjeringen om å styrke avsetningen til statlige arbeidsstipend og for 2020 bevilge 100 nye hjemler, som fordeles gjennom den sedvanlige årlige kvotefordelingen. Dette har en samlet kostnadsramme på 31,6 mill. i Kap. 321, fordelt likt på post 73 (50 hjemler) og post 74 (50 hjemler).

4. PRIVATKOPIERINGSVEDERLAGET

Åndsverkloven gir personer rett til å ta kopier av åndsverk til privat bruk. Denne retten til fri bruk av åndsverk har utvilsomt en verdi for privatpersoner. Samtidig innebærer denne fribruksbestemmelsen at den som har skapt åndsverket som blir kopiert, mister muligheten til å ta betalt for bruken. For å kompensere for dette inntektsbortfallet, er det innført forskjellige former for kompensasjonsordning for privatkopiering. I Norge er ordningen basert på finansiering gjennom tildelinger over statsbudsjettet.

Fra og med juli 2018 er visuelle og litterære verk inkludert i ordningen, *uten* at det til nå er gitt noen friske midler for å kompensere visuelle kunstnere eller forfattere for dette.

I den eneste undersøkelsen som foreløpig er foretatt som viser omfanget av privat kopiering av bilder og tekst i Norge, gjennomført av Kantar TNS på vegne av Norwaco høsten 2018, fremgår det at det tas *45,5 mill. kompensasjonsberettigede kopier av visuelle verk pr. uke i Norge, eller 2,3 milliarder kopier i Norge årlig.*

På grunn av manglende ekstra tildelinger i statsbudsjettet for 2018 og 2019 må denne omfattende kopieringen inndeckes gjennom de midler som allerede er gitt til rettighetshavere i audio- og audiovisuelle produksjoner (slik ordningen var frem til visuelle og litterære verk ble omfattet f.o.m. juli 2018).

Retten til kopiering til privat bruk representerer en begrensning i opphavers mulighet til å ha inntjening fra sitt virke. Nå som vi har mer kunnskap om det betydelige omfanget av privat bruk av de nye verkskategoriene visuelle og litterære verk, er det kun ett grep som gjelder på dette området for å gi kunstnerne økt inntekt fra sitt virke: øke tildelingen av midler som deles ut til opphaverne.

Dette må skje gjennom en tilleggsbevilgning for visuelle verk som dekker tidsrommet fra de nye verkene ble inkludert i juli 2018, med andre ord et etterslep på kr. 2.500.000 for 2018 og kr. 5.000.000 for 2019, totalt kr. 7.500.000. Dette må komme i tillegg til den bevilgning som gis rettighetshaverne gjennom Norwaco på bakgrunn av Norwacos søknad for 2020.

Tiltak: Kapittel 337, post 70 gis 12,5 mill. til fordeling slik:

Kompensasjon for:
2018 (1/2 år) 2,5 mill.
2019: 5 mill.
2020: 5 mill.

5. SOSIALE RETTIGHETER, SKATT OG PENSJON

I de visuelle organisasjonene ser vi med bekymring at våre medlemmer faller utenfor alle arbeidslivsordninger som er vanlig for andre arbeidstakere. Kunstnere står lenge i arbeid som skatteyttere, men de ulike tilknytningsformene i arbeidslivet gir store utslag i negativ retning for kunstnere generelt og de visuelle kunstnerne spesielt. Dette har vært påpekt i flere utredninger om kunstnerens kår, blant annet i Moe Skarsteins rapport «Kunstens autonomi og kunstens økonomi» (s. 122):

«For å sikre næringsdrivende kunstneres rett til pensjon og styrke utøverens rettigheter mot sykepenges, kan det det være hensiktsmessig å etablere egne forsikringsordninger for pensjon og sykepenges for kunstnæringsdrivende. Både Telemarksforsknings undersøkelse og andre erfaringer viser at sosiale rettigheter knyttet opp mot arbeidstaker-/næringsforhold er utfordrende.»

Vi slutter oss også til anbefalingen i kunstnerøkonomiutredningen om bedre skatteordninger, som for eksempel en innføring av et minstefradrag for selvstendig næringsdrivende. Dette vil på en enkel måte bedre kunstnerens økonomi. Mange kunstnere opplever å ha store utgifter i år med små inntekter og omvendt, og derfor vil et minstefradrag være viktig for å jevne ut variasjonene over tid. Vi vil poengtere at dette ikke bør komme til fratrekk i pensjonsgivende inntekt.

Vi viser for øvrig til Kunstnernetverkets innspill til kunstnermeldingen, for nærmere omtale av tiltak for å bedre kunstnerens trygderettigheter og pensjon.⁶

Tiltak:

- Lik opptjening av trygderettigheter og pensjon, uavhengig av om man er arbeidstaker, frilanser eller selvstendig næringsdrivende
- Rett til 100 % dekning av sykepenges fra 17. dag for næringsdrivende
- Et pensjonssystem som åpner for at også kunstnere og frilansere kan samle opp tjenestepensjon, med:
 - tjenestepensjon fra første dag og første krone
 - egen pensjonskonto som ikke følger arbeidsgiver
 - tjenestepensjon på oppdrag, stipender mv.
- Betaling og rettigheter som lønnsstakere, når arbeidssituasjonen tilsier det
- Subsidiert tilleggsforsikring i folketrygden for frilansere og næringsdrivende og slutt på diskrimineringen av frilansere som også har næringsinntekt
- Minstefradrag på næringsinntekt (ENK) som ikke kommer til fratrekk i pensjonsgivende inntekt

6. SAMHANDLING MELLOM REGIONAL OG NASJONAL KULTURPOLITIKK

Betaling for kunstnerisk arbeid og vederlag for visning må bli den nye normen i kunstverden, både på nasjonalt og regionalt nivå. Det er naturlig og riktig at disse to nivåene utfyller hverandre. Kulturdepartementets utredning om oppgavefordeling innen kulturfeltet legger til grunn en sterk styringsdialog mellom statlig og regionalt nivå. Dette støtter vi.

Landets to største byer har et fokus på utstillingsøkonomi i sine nye kunstplaner. Organisasjonene i det visuelle feltet mener at regionreformen vil være et naturlig tidspunkt for å forankre det samme i samtlige av landets 11 regioner.

Kunst i våre offentlige rom er en arena der også de som ikke oppsøker kunstutstillinger får oppleve samtidskunst. At offentlige bygg i hele Norge har kunstprosjekter av høy kvalitet, sikrer regjeringens ambisjoner om at alle skal få tilgang på gode kunstopplevelser uansett bakgrunn. Vi anbefaler at det fra nasjonalt nivå, i styringsdialog med regionene, legges fokus på at regionene må styrke kompetansen på kunst i offentlig rom. Det bør derfor være lik praksis i alle kommuner med en fast avsetning av byggesummen i offentlige nybygg til kunstprosjekter. Likeledes bør regionene sikre faglig profesjonelt forankret styring av offentlige kunstprosjekter.

Til forskjell fra andre kunstfelt, mangler billedkunstnere, kunsthåndverkere og fotografer tilgang på søkbare midler til utvikling og produksjon av kunstformidling for barn og unge. Vi registrerer også at tilbudet innen kulturskolen og Den kulturelle skolesekken (DKS) innen de ulike sjangrene varierer veldig og at visuell kunst

⁶ https://docs.wixstatic.com/ugd/c7f20b_13f98ec7026244a1b7eaabbab2e0eef9.pdf

generelt er underrepresentert. Det behøves derfor et statlig initiativ for å opprette ordninger for utvikling og produksjon av gode kunst- og formidlingsprosjekter for et ungt publikum.

Tiltak:

- Regionene oppfordres til å utarbeide egne kunstplaner, der utstillinghonorar og utstillingvederlag inngår som et ledd i å styrke utstillingsøkonomien.
- Regionene oppfordres til å opprette egne kunstordninger, der det avsettes 1,25 % av regionens totale investeringsbudsjett til kunst i offentlige rom, slik det gjøres i Trondheim.
- Det opprettes en søkbar ordning for støtte til produksjon og utvikling av visuelle kunstprosjekter for Den kulturelle skolesekken og andre formidlingsarenaer for barn og unge.
- Regionene pålegges gjennom tildelingsbrev å legge til rette for regionale kompetansemiljøer for produksjon og kvalitetssikring av DKS. Dette kan finansieres gjennom tildelte tippemidler.
- Regioner og kommuner pålegges å betale rimelig vederlag når de viser opphavsrettslig beskyttet materiale i Den kulturelle skolesekken.
- Statlig nivå tar ansvar for å stimulere til styrking av kompetansemiljøer i det visuelle kunstfeltet for idéutvikling, prosjektutvikling og faglig hjelp til å skape gode kunstproduksjoner for barn og unge. Det bør vurderes om det skal opprettes en sentral organisasjon for dette formålet eller om det skal bygges på eksisterende fagmiljøer regionalt.
- Viktigheten av kunstnerrepresentasjon i innkjøpskomiteer for kunst tydeliggjøres.